

Nyelv, kultúra és társadalom a modern világban **(Orosz Föderáció, Nyizsnyij-Novgorod,** **2012. május 28–30.)**

Somos Edit Csilla

E-mail: somos.edit@chello.hu

Nyizsnyij-Novgorod (más néven *Gorkij*, 1990-ig) Moszkvától keletre, mintegy négyszáz kilométerre található. Az Orosz Föderáció negyedik legnagyobb városa, kereskedőváros, a XIII. században alapították. A régi időkben Oroszország pénztárcájának (*karman Rosszii*) nevezték, de bőségszarunak is tarthatjuk a régi történetek és dokumentumok alapján, a kereskedők ide hozták portékáikat a nagy vásárra Ázsiából, az északi tájakról és a déli országokból.

Nyizsnyij ma a Volga középső folyásánál fekvő kétmillió kikötőváros. Az Oka itt folyik a Volgába – ennél a torkolatnál építették meg hajdanán a Kremlt, amelynek erős falait a kétoldali vízvédelem miatt nehéz volt bevenni. Ma is itt vannak a közigazgatás főbb intézményei és a legnagyobb múzeum, amelyben a legjelentősebb régi orosz mesterek, Rjepin, Levitan, Kusztoogyijev, Kandinszkij festményeinek gyűjteménye található. A Kreml körül terül el az Óváros, szépen restaurált épületeivel, elegáns sétálóutcájával, ahol a világmárkák fényes üzletei sorakoznak.

1990-ig, a politikai fordulatig jelentős hadi- és autóipara volt – ezért „zárt városként” külföldiek nem is látogathatták. Köztük a cikk szerzője sem, mint vlagyimiri ösztöndíjas diák a hatvanas években, aki arra vágyott, hogy ellátogathasson Maxim Gorkij, Minyin és Pozsárszkij, Cskalov szülővárosába, valamint megtekinthesse a régióban Puskin szülőföldjét, Bolgyinót, a hohlomai piros-fekete fafestést Szemjonovban és az ősi orosz kézművesség termékeit Gorogyecben. Hála a konferencia rendezőinek, mindezt a hiányt sikerült a jól szervezett keretprogrammal pótolni.

Ami az előzményeket illeti, az „orosz kapcsolat” két éve, Lipcsében kezdődött. Az egyetem LICTRA – konferenciáján ismerkedtem meg L.A. Averkinával, a Nyizsnyij-Novgorodi Állami Nyelvészeti Egyetem (a továbbiakban NGLU) Tolmács- és Fordítói Karának tanszékvezetőjével. Meghívott az évente rendezett nemzetközi konferenciájukra, egy plenáris előadásra, amely képet ad a magyarországi fordítási-tolmácsolási helyzetről. Ezt az előadást, amely *Szöveg és kontextus a transzlatológiai gyakorlatban* címmel hangzott el, nagy érdeklődés kísérte. Az előadást megelőzte egy, a hallgatónak tartott „master class”, amely a fordítói-tolmácsi önkép és a professzionális gyakorlat viszonyát elemezte interaktív módon.

A nemzetközi tudományos konferencia ebben az évben a *Nyelv, kultúra és társadalom a modern világban* címet viselte. Ez az év Oroszországban a német-

orosz tudományos, oktatási-kutatási együttműködés éve, júniusban nyitották meg a *Német–orosz kapcsolatok, történelem, kultúra ezer éve* című nagyszabású kiállítást Moszkvában, amelyet ötven városban mintegy ezer esemény kísér. A 2012-es év Oroszországban a francia nyelv oktatásának éve is egyben. A konferenciának ezért magas rangú német és francia egyetemi tisztségviselők voltak a meghívott díszvendégei, akik a konferencia plenáris előadásait e releváns témáknak szentelték. A szekciók hagyományosan a nyelvészet és társadalom különböző tudományos megközelítéseit taglalták az angol, a német és a francia nyelv kutatásának és tanításának szemszögéből.

Az NGLU Oroszország négy nyelvészeti egyetemének egyike, amely hét karon, 23 szakirányban oktatja négyszáz fős tanári karral a mintegy négyezer fős hallgatószámot. Tíz kulturális kutatóközpont is működik a kebelén belül: többek között a kínai, német, amerikai, francia, spanyol, török, japán központ, jelentős, elektronikusan katalogizált könyvtárral.

A tanári kar hetven százaléka rendelkezik tudományos fokozattal, nemzetközi tudományos kapcsolataik révén minden tudományterületen élénk információcsere zajlik: a nyelvészet, a pedagógia, a pszichológia, a filozófia, a társadalmi kommunikáció, az informatika elméleti alapjai, a mérés-értékelés területén. Évente nyolcvan tanár és háromszáz diák látogat ösztöndíjjal vagy gyakornokként német, holland, dán, ciprusi, török, kínai, koreai egyetemekre.

Az idei konferenciára hat országból érkeztek vendégelőadók, továbbá az ország húsz városából jöttek orosz nyelvű előadók és érdeklődők. A hét szekcióban több mint száz előadás hangzott el. A szekciók elnevezése is széleskörű, sokrétű tudományos munkáról tanúskodik:

1. Nyelv és kultúra a globalizáció korában
2. Migrációs folyamatok a modern civilizáció kommunikációs terében
3. Fordítás-tolmácsolás a multikulturális világban (két alszekció: szépirodalmi fordítás és általános elméleti, illetve nyelvi problémák)
4. Szöveg és kontextus (két alszekció: nyelvészeti-interkulturális-országismereti, irodalmi és az egyes írókhoz kötődő nyelvészeti problémák)
5. Mérés, értékelés
6. Vallási szövegek és vallásos kultúra a modern világban
7. Hallgatói előadások és projektbemutatók

A konferencia ismertetője hiányosságokat is mutatott: sehol nem tüntették fel a szekcióelőadások időpontját vagy hosszát, és a plenáris előadások sorrendje sem úgy alakult, ahogy a füzetben megjelent. Ezekhez a változásokhoz az elnök asszony semmilyen magyarázatot nem fűzött, sem ahhoz, hogy melyik idegen nyelvű előadáshoz milyen típusú tolmácsolás van tervbe véve. A kísérő keretfeltételeket nem tették közzé, a vendéglátómtól azonban mindig értesültem a tudnivalókról (pl. az étkezések módja és a társas események színhelyei).

A konferencia az egyetem dísztermében kezdődött. B. A. Zsigaljev rövid rektori bevezető-köszöntője után a plenáris ülés előadói voltak: W. Knapp rektorhelyettes (PH Weingarten, Baden) a DAAD (Német Akadémiai Csempeszolgálat) részéről, Moszkvából M. Bidder, valamint B. Spillner professzor

a Duisburg-Essen Egyetemről, Németországból, aki ugyan romanista, de a német megszólításokkal kapcsolatos könyvét alapműnek tekintjük a tolmácsolás oktatásában. C. Giordano Montpellier-ből igen érdekes előadást tartott a háborús hősiesség témájáról a vonatkozó orosz és francia filmek kapcsán. A köszöntőket konszekutív módon tolmácsolták (igen jól!), az idegen nyelvű előadásokat viszont mobil tolmácsberendezéssel, amely köré odagyűltek a „szükséget szenvedők”... Ez a megoldás – kabinok híján – kevésbé optimális, a többiek (a nyelvet értők) számára pedig kifejezetten zavaró volt.

A konferencia egyik jelentős kísérő eseménye volt a díszdoktoravatás: C. Garnier-Tardieu professzor asszony (Nouvelle Sorbonne-Cité 3 Paris) és a Szecsúáni Idegen Nyelvek Egyeteme rektora, Li Kei-Yun kapta meg az NGLU elismerését. A választásban egyben az adott ország, nyelv és kultúra, az élénk egyetemközi kapcsolatok is nagy szerepet játszottak. Mindkét professzor francia nyelvű beszédet mondott – amelyet rövidebb formában megismételtek a közös volgai hajókirándulás díszvacsoráján, ahol a cikk szerzője számára is alkalom adódott egy orosz nyelvű pohárköszöntőre.

A plenáris előadásokból kettőt emelnék ki: *A megértés mint az egyetértés kezdete* címmel a családi többnyelvűség kérdéseit feszegette kérdőíves felmérés alapján O. A. Leontovics Volgográdból. A gender kontextusának és az „áthallásnak” a problematikája (itt Goethe rejtett homoszexualitása volt a téma) O. A. Radcsenko (Moszkvai Állami Pedagógiai Intézet) előadásában hangzott el.

A szekciók munkájából érdekességképpen a Németországba ki-, illetve visszatelepült volgai németek és zsidó származású és/vagy politikai menekült oroszok beilleszkedési-nyelvi szocio-pszicholingvisztikai elemzéseit emelendők ki, a *Szöveg és kontextus* szekcióban pedig a német–orosz irányú fordítási problémák sorából a fordíthatatlan és fordítható reáliák kaptak nagyobb szerepet. Itt hangsúlyozzuk, hogy megjelent egy nagy összefoglaló, ötezer szócikk-es nyelvi-országismereti szótár N. V. Muravljova szerkesztésében (*Deutschland Realienwörterbuch, Germanija. Lingvostranovedcseszkij Szlovar* 2011), aki az előző években a hasonló osztrák, illetve német kulturális reáliákról adott ki két szótárt (2003, 2006).

Végezetül, de nem utolsósorban említenénk a hallgatói szekció munkáját, amelyben 22 előadás hangzott el a következő témakörökben: a tanári tolerancia a nyelvórán, a reklámszövegek és a meggyőzés sajátosságai, a megszólítások szociolingvisztikája, a frazeológiai egységek belső formája, a koherencia kategóriáinak megvalósulása a hypertextben, a mai német nyelven kifejezett érzelmek szemantikai mezeje. Ezek a témák arról tanúskodnak, hogy az oroszországi transzlatológiai tudományosság szilárd utánpótlásra számíthat.

Az egyetem honlapja: www.lunn.ru, innen orosz nyelvű videoanyagok is letölthetők, amelyek tájékoztatnak az egyetem küldetéséről, az egyes karokról, a hallgatók elhelyezkedési lehetőségeiről.